

Βασιζόμενοι στις γνώσεις σας και στις πληροφορίες της πηγής να παρουσιάσετε τον τρόπο με τον οποίον χρησιμοποιήθηκαν τα εθνικά δάνεια κατά τις δύο τελευταίες δεκαετίες του 19^{ου} αιώνα.

Το συνολικό έλλειμμα των δημοσίων προϋπολογισμών κατά τα έτη 1879 - 1893 ήταν ίσο με 471 εκατομμύρια δραχμές. Το έλλειμμα αυτό τοποθετείται πέρα από κάθε δυνατότητα καλύψεως διά τακτικών εσόδων από το εσωτερικό της χώρας. Μοναδική λύση πλέον ήταν η προσφυγή σε έκτακτες πηγές εσόδων, όπως ήταν ο εσωτερικός και ο εξωτερικός δανεισμός.

Καθ' όλη την περίοδο 1879 - 1893 η Ελλάδα πλήρωσε στους ξένους ως τοκοχρεολύσια όσα περίπου είχε λάβει από αυτούς ως δάνεια. Η σημασία των δανείων δεν προκύπτει από το χρηματιστικό απολογισμό, αλλά από τη χρήση που τους γίνεται κατά τη διάρκεια της δανειστικής περιόδου. Τα δάνεια επέτρεψαν στον Τρικούπη, έστω κι αν αυτό επρόκειτο να καταλήξει στην πτώχευση του 1893, να πραγματοποιήσει αυτά που οι περιορισμένες δυνατότητες της χώρας τού απαγόρευαν, να συντηρήσει έναν κρατικό προϋπολογισμό δυσανάλογα μεγάλο για το εθνικό εισόδημα της χώρας. Η διόγκωση του προϋπολογισμού ήταν ο δείκτης των μεγάλων φιλοδοξιών του Τρικούπη, για τις οποίες και κατηγορήθηκε από τους αντιπάλους του ως «μεγαλομανής». Η προσφυγή στον εξωτερικό δανεισμό ήταν το μέσο που του επέτρεψε να πραγματοποιήσει ένα μέρος τουλάχιστον της «μεγαλομανίας» του. Είναι προφανές ότι τα δάνεια του εξωτερικού απέβησαν τελικά ένας παράγων που συνέβαλε στη διεύρυνση (και όχι στην κάλυψη) του ελλείμματος και, δι' αυτής, στην οικονομική χρεοκοπία του 1893. Τα δάνεια, αντί ν' αναστείλουν την πτώχευση, την επέσπευσαν. Όμως από την άλλη πλευρά, ο Τρικούπης, χάρη στα δάνεια, επέτυχε κατά την «τρελή δεκαετία» (κατά την έκφραση του Thery), 1882 - 1892, να έχει στη διάθεσή του όλα τα απαιτούμενα χρηματοδοτικά μέσα.

Κ. Βεργόπουλου, *Κράτος και Οικονομική πολιτική στον 19^ο αι.*, Αθήνα 1978, σελ. 141-142, 144.

Ενδεικτική Απάντηση

σε άσκηση πηγής που προέρχεται από έργο του Κ. Βεργόπουλου

[Κ. Βεργόπουλου, Κράτος και Οικονομική πολιτική στον 19^ο αι., Αθήνα 1978, σελ. 141-142, 144]

Βασιζόμενοι στις γνώσεις σας και στις πληροφορίες της πηγής να παρουσιάσετε τον τρόπο με τον οποίον χρησιμοποιήθηκαν τα εθνικά δάνεια κατά τις δύο τελευταίες δεκαετίες του 19^{ου} αιώνα.

Κατά τη δεκαετία του 1880 ο εξωτερικός δανεισμός διογκώθηκε και μέσα σε λίγα μόλις χρόνια το κράτος βρέθηκε να οφείλει ποσά πολλαπλάσια του ετήσιου προϋπολογισμού του. Μάλιστα, σύμφωνα με τη δευτερογενή και έμμεση πηγή του Βεργόπουλου, κατά την περίοδο 1879–1893 το συνολικό έλλειμμα των κρατικών προϋπολογισμών έφτανε τα 471 εκατομμύρια. Οι κυβερνήσεις δεν είχαν τη δυνατότητα να καλύψουν το έλλειμμα αυτό με χρήματα από τα σταθερά έσοδα του κράτους, με αποτέλεσμα να καταφεύγουν στη λύση των δανείων, τόσο εσωτερικών όσο και εξωτερικών. Και μάλιστα το μεγαλύτερο μέρος των δανείων αυτών ξοδεύτηκε για την κάλυψη των τρεχόντων αυτών ελλειμμάτων. Επιπλέον, όπως προκύπτει και πάλι από το παράθεμα, τα δάνεια αυτά έδωσαν τη δυνατότητα στον Τρικούπη (που είναι ο κύριος δανειολήπτης) να συντηρήσει έναν εθνικό προϋπολογισμό δυσανάλογα μεγάλο σε σχέση με το εθνικό εισόδημα του κράτους, παρόλες τις περιορισμένες δυνατότητες της χώρας. Τελικώς, ο δανεισμός οδήγησε όχι στην κάλυψη, αλλά στη διεύρυνση του εθνικού ελλείμματος και στην πτώχευση του έτους 1893. Με άλλα λόγια, τα δάνεια αντί να εμποδίσουν την χρεοκοπία, την έφεραν γρηγορότερα. Εκτός όλων αυτών, ένα μεγάλο μέρος των δανείων δόθηκε σε στρατιωτικές κινητοποιήσεις (1877-1880 και 1885-1886) και σε εξοπλισμούς του κράτους (26 εκατομμύρια για τη ναυπήγηση τριών θωρηκτών, 1889). Μεγάλα ποσά διατέθηκαν δε για την αποπληρωμή παλαιότερων δανείων. Είναι χαρακτηριστικό ότι κατά τα έτη 1879–1893 η χώρα πλήρωσε στους δανειστές ως τοκοχρεολύσια όσα περίπου είχε πάρει από αυτούς ως δάνεια, όπως αναφέρεται και στην πηγή. Τέλος, μικρό μέρος των δανείων απέμενε για παραγωγικές επενδύσεις και δημόσια έργα, ποσό όμως απαραίτητο, δίχως το οποίο τα έργα αυτά δεν θα μπορούσαν να ολοκληρωθούν. Έτσι, κατά την έκφραση του Thery, στη λεγόμενη τρελή δεκαετία (1882-1892) ο Τρικούπης κατάφερε να έχει τα απαιτούμενα χρήματα, για να κάνει πράξη ένα μέρος τουλάχιστον των φιλοδοξιών και της “μεγαλομανίας” του σε σχέση με τα δημόσια έργα και τις επενδύσεις στην Ελλάδα.